

FARKAS ZOLTÁN

LENYITHATÓ ORSZÁG

Vajdasági rendszerváltás gyerekszemmel

Országunknak kijárata van a tengerre – azon keresztül tudunk kiszivárogni, beszivárogni, vagy ha mi maradnánk is, országunk ott végzi az anyagcserét a környezettel; meg egyéb megközelíthetőségek, mint repülőterek, határátkelők, telefonszámok. Idegpályákként működő autópályák, idegdúcként működő városok. A strandon eldobált hulladékok, a személyzet a hulladék begyűjtésére, és van, mikor elkerüli a figyelmüket, így egy megbújt sörösüveg mint szőkevény vigyorog a begyűjtők távolodásakor. Semmi olyasmi, ami máshol ne lenne, de valami van, ami csak itt van. Országunk lenyitható. Bármikor eltüntethető a térképről, mint összecukható ágy alvás után, aztán este megint ki lehet hajtani, ezért jelentős iparág a zsanérok szemmel tartása, olajozása, fenntartása. Lát-szólag szavazatok döntenek el, hogy egy terület tartóelemei meddig maradjanak zárva, illetve mikor nyílnak le. A lenyílt résszel mi lesz? Egy ország darabja nem veszhet el – ha valahol összecukódik, máshol ki kell nyílnia, elő kell törnie a földből és növekednie, mint a babcsíra.

A Nagyrét utca 7. alatt laktunk, kertés házban. Udvarunk semmiben sem különbözött az átlagosnak számító udvartól – mivel itt nőttem fel, ez alakította ki bennem az udvar fogalmát. Kibetonozott csíkok, amin járkálni lehet, gyéren füves részek, amin szintén lehet járkálni, mikor a beton már tele van, mikor kísérünk ki valakit a kapuig. Diófák, mandulafák, platánfák, virágoskertek, falfelület, aminek biciklit lehet támasztani, olajcsepp a betonon.

Édesapám egy nyomdában dolgozott. Néhányszor meglátogattam, hazafelé az iskolából. A nyomda egy ipari részen volt – körülötte sok gyár. A kirakatok semmiben sem különböztek egy átlagos kirakattól – mivel itt nőttem fel, ezek alakították ki bennem a kirakat fogalmát. Akkoriban a kirakatok különváltak a várostól, volt a város és a kirakatai. Később egybeolvadtak. Egyre nehezebb volt megmondani, hol ér véget a kirakat és hol kezdődik újra a város.

Szerdánként látogattam meg édesapámat a nyomdában, azon a napon kaptam a legnagyobb kirakat-dóvizet, mert olyan útvonalat gondoltam ki, hogy minél több kirakat előtt menjek el és nézelődjek. A cipők, a ruhák, a tévék, az ajtókilincsek, a konzervdobozok.

Borúra derű, kiskoromban a Ljubljana utcában laktunk, udvarunkban épp hogy elkezdett felfutni a borostyán a fenyőfákra, a cseresznyefa még kicsi volt és még nyoma se volt a kivágásának, az üres helynek, ami helyette keletkezett, amikor kivágtuk. Édesapám egy nyomdában dolgozott a külvárosban. Szerdán, mikor mentem meglátogatni, nem szerettem az oda vezető utat, meg nem is nem szerettem, egyszerűen csak mentem és néztem a repedéseket a

járdában, a repedésekben burjánzó növényeket, a kavicsokat, amiket a járda vedlett le, a járda ápolatlan bőrét, a gyárakból kiáramló embereket, egyikük biciklijén a sötétbordó vagy barnás foltot a kék festéken, az olajos ruháikat, a szakállukat, a járdára nyúló faágat, amit ki kell kerülni, a rozsdás sorompót a vasúti átkelőnél, a poros virágokat a sínek közt, ahol már nincs akkora forgalom, hogy letaposásák őket, az olajfoltokat az úton, a bogarat a járdára nyúló ág levelén, a lyukat, amit a bogár rágott bele, a port a járda mellett, a fű közt, az eldobott cigicsikkeken, az elszórt üvegszilánkokat, a félkört a járdán, amit az egyik udvar locsolója hagyott, a féknyomot az úton, a beforduló kocszi vezetőjének napszemüvegét, a stoptáblát, a füvet, ahogy fut fel a stoptábla karójára, a repedést a kőkerítés és a járda közt, amibe biztosan elfolyik az eső, a festékcseppet a kövön, ami a kerítés fém részének festésekor kerülhetett oda, egy elszáradt ágat a rózsabokron, az öregasszonyt, aki engem nézett, mintha ő is olyan pólót akarna, amilyen rajtam volt, és azt a kivédhetetlen napot, meleget, port, ami mindent ellepett. Mikor odaértem, nem is próbáltam megérteni, ki tartja lendületben a nyomdagépeket, ki csinálja azt, hogy papír legyen bennük, ki kapcsolja ki őket este, mielőtt elmennek aludni, vagy egyáltalán éjjel alszanak-e. Csak néztem, ahogy fáradhatatlan karjaikkal forgatják, vetik a betűket.

Akkoriban nem tudtam, apámnak milyen hozzájárulása van az ország lenyithatóságához, nem tudtam, mit jelent a büntetőjogi felelősségem tudata. Ültünk a tévé előtt, és néztük, mi lesz a sorsunk. Mintha az egyik zsanér ropant volna egy hatalmasat, a nagy súly szakított magával minden tartót, csavart, tiplit. Gyenge rázkódás és onnantól mintha a Föld forgott volna tovább, a mi lenyitható országunk pedig egy másik út felé fordult volna le az autópályáról – lassan távolodva a nyüzsgéstől.

A következő szerdán ugyanott voltak a repedések a járdában, ott voltak a repedésekben éldegelő növények, csak nagyobbak voltak, a gyárakból ugyanúgy jöttek ki az emberek munka után, ugyanúgy nyúltak a faágak a járdára, ugyanúgy por fedte a sorompót, a virágokat a sínek közt, csak tudtuk, hogy egy olajfolt közeledik, hamarosan apró olajcseppek is lesznek abban a porban, ami mindent fed, elhalványít.

– A sorompó! – gondoltam. Néztem. Rajzoltam is köré téglával ország alakú határvonalat, mikor nem jöttek autók.

Egy alkalmat szerettem volna a magaménak mondani: mikor kivisszük a ledísztelenített, levelét hullató karácsonyfát, azt a pillanatot, mikor a citromfa eléri a plafon magasságát, a szerda délelőtt fél kilencet, mikor a szenes teherautó súlya alatt megreped a járda egyik betonnégyzete, mikor elültetjük a mogyorófát, mikor hazafelé szemembe száll egy bogár. Emlékek egy tányérról, valahol megvan a fejemben, meg kellene lennie, de valahogy elfelejtődött, emlékek a karácsonyfadíszről, ahogy hull a föld felé, mert nem akadt bele az ágba, emlékek a fűszálról, ami az idő alatt nőtt elém, míg csukott szemmel feküdtem a földön, emlékek a tévéből: zsanérok, olajcseppek, olajos arcok, kék ruhák, megfeszülő izmok, együttműködés, egyetértés. Emlékek egy köteg papírlapról, ahogy ablakból kihajítva hullanak lefelé az utcára, emlékek a karácsonyra fák közé feszített lámpasorról – bontáskor hullanak le a járdára.

Később úgy láttam, nem is lenyitható, hanem összecukható. Bármikor összehajtogatható, lekicsinyíthető, hogy a térképből egyre kisebb helyet foglaljon. A kóros elváltozás és az egészséges rész közé húzható egy szaggatott piros vonal, amely mentén a romlásnak indult rész eltávolítható.